

Verslag online gesprek BZK en Provincie Fryslân

Woensdagochtend 28 oktober 2020

Dit gesprek wordt gehouden in het kader van het reguliere portefeuillehoudersoverleg Bestuur & Democratie van de VFG. Chris Kuijpers vraagt de Friese bestuurders naar hun oplossingsrichtingen voor het creëren van ruimte voor regionale differentiatie enerzijds en voor het omgaan met de complexiteit die hierdoor kan ontstaan anderzijds. Met als gegeven de (Friese) praktijk, waarin gemeenten het financieel moeilijk hebben, en inwoners steeds meer van overheden verwachten.

Betrekken van inwoners bij beleid en besluitvorming; op zijn elfendertigst?

Avelien Haan (Thorbecke Academie) analyseerde een aantal processen in de gemeente Heerenveen aan de hand van de volgende democratische waarden: inclusie, burgerschap, legitimiteit, invloed, deliberatie, transparantie en efficiëntie. Bevindingen: veel inwoners willen niet meedoen. Diegenen die dat wel willen, zijn tot veel bereid. Inclusie is alleen te organiseren met de inzet van een mix aan instrumenten. Invloed hoeft niet groot te zijn om toch het vertrouwen te winnen; het proces moet wel helder zijn. Deliberatie wordt belangrijk geacht voor de democratie, maar inwoners vinden het lastig, ook om keuzes te maken (net als Raadsleden). Adviezen: kies er bewust voor in specifieke processen (een politieke keuze). Vergeet niet: de algemene verantwoordelijkheid van de Raad is een andere dan die van de inwoner. Zet een slim procesontwerp op, met aandacht voor de positie van de Raad (wanneer betrekken?) en voor de doelgroep.

Waarom je het als overheid zou moeten willen: inwoners hebben kennis die jij als overheid niet hebt: inwoners kijken met integrale blik naar een gebied, en hebben een langdurig belang.

Conclusies van het gesprek:

- Het betrekken van kennisinstellingen bij dergelijke processen zorgt voor groot leereffect, reflectie (Raad en ambtelijke organisatie). Opgedane kennis borgen voor langere termijn en zorgen voor goede ontsluiting en kennisdeling bijvoorbeeld via websites en (online) bijeenkomsten zijn van groot belang. Ook ambtelijke organisaties kunnen daar een rol in spelen.
- Waken voor telkens weer ophalen; ga serieus om met de verzamelde input en geef inzicht in en toelichting op gemaakte afwegingen. Dat geldt ook voor de input (kritiek) die geleverd wordt na besluitvorming door inwoners die niet eerder participeerden. Goede procesvoering kost veel tijd, neem die tijd.

Regionalisering van het bestuur; Fryslân één gemeente?

Caspar van den Berg (Campus Fryslân) duidt de twee kenmerken van het Friese bestuurlijk regionale ecosysteem: hoge mate van congruentie (regionale samenwerking valt samen met de schaal van de provincie (evenzo in Zeeland, Groningen en Drenthe)) en de diktheid van de regio (sterke regionale verbondenheid en identiteit).

Een responsieve en veerkrachtige overheid moet meer taakdifferentiatie aandurven (zie bijvoorbeeld de gevolgen

van de decentralisatie in het zorgdomein). Bovendien vraagt de haperende democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden (de veiligheidsregio's bijvoorbeeld) aanpassing. Voor Fryslân betekent dit: op een meer rekkelijke en gebiedsgerichte wijze kijken naar de inrichting van het bestuur. De Thorbeckebrief stelt dat de groeiende regionale verschillen schuren met onze uniforme bestuurlijke inrichting, maar biedt ook ruimte om het anders te gaan doen. Dit getuigt van lef, maar vraagt ook om een zorgvuldig proces.

Conclusies van het gesprek:

- Ondanks kracht van congruentie en identiteit van Fryslân kiest het rijk voor een regio met grotere schaal als het gaat om samenwerking (voorbeeld: Novi).
- Naar Fryslân als één gemeente? Herkenbaarheid en nabijheid lokaal bestuur zijn te belangrijke criteria!
- Hoe problematisch is het nu er 32 verschillende regio-indelingen bestaan? Is een dergelijk systeem nog uit te leggen? Evenzo moet elke verandering hierin uitlegbaar zijn. Complexiteit mag de uitvoeringskracht niet aantasten. Balans vinden tussen centraal stellen van de opgave en van het gebied. Structuurdiscussie is geen doel op zich; relevant is de vraag of de structuur nog past bij de actuele maatschappelijke opgaven. Belangrijke vraag is hoe je die opgave vervolgens definieert en wat dit betekent voor de integraliteit van de afweging.

Financiële toerusting gemeenten; donkere wolken!

Sander de Rouwe, Gedeputeerde, duidt de financiële positie van gemeenten als 'stille ramp'. In 2019 zijn de Friese gemeenten diep in het rood gedoken; factoren die een negatief effect hebben en de slagkracht van gemeenten nog meer geweld aan doen, zijn corona, sociale domein (waar sinds de decentralisatie in 2015 structureel te weinig geld voor is plus toenemende vergrijzing in Fryslân), opschalingskorting (toegepast vooruitlopend op niet doorgezette fusering en opschaling van overheden) en de herijking van het gemeentefonds (kent behalve Leeuwarden in Fryslân alleen verliezers). Vleugellamme gemeenten, met steeds minder eigen belastingruimte en bevoegdheden, zijn nu voor 75% afhankelijk van het rijk. Is dat wenselijk? Stelling: gemeenten moeten in staat worden gesteld hun rol waar te maken, met meer financiële middelen en minder Haagse bemoeienis.

Conclusies van het gesprek:

- Negatieve beeld breed herkend; hoge urgentie, hoge tijdsdruk.
- Groter eigen belastinggebied wenselijk? Draagt risico van grotere onderlinge verschillen met zich mee, vangnet blijft nodig, invoering kost veel tijd. Anderzijds: voor waterschappen een groot goed gebleken. Lef en daadkracht (lokaal) om tot belastingverhoging over te gaan wel vereist.
- (On)mogelijkheden voor gemeenten te sturen op uitgaven: meer transparantie over en weer nodig om goed zicht te hebben op sturing; sectorale regelgeving kritisch bezien op dit punt.
- Herverdeling gemeentefonds: besluitvorming uitstellen tot na de verkiezingen is een mogelijkheid. ("nieuws, maar geen oplossing voor acute noden")
- Sociaal domein levert grootste financiële problemen op. Stevige evaluatie decentralisaties noodzakelijk, met name: heeft de beoogde transformatie inderdaad geld opgeleverd?
- Impactanalyse beter verankeren aan de voorkant! Uitvoeringsconsequenties vaak onderbelicht (geldt ook voor implementatie van Kamermoties in wetgeving). Betrek de uitvoering aan de voorkant dicht bij het beleid.

Afsluiting met toezegging dat provincie en VFG een antwoordbrief op Thorbeckebrief formuleren.

Deelnemende bestuurders:

Fryslân: Gedeputeerde De Rouwe; BZK: Kuijpers, Kroeskamp; burgemeesters: Brouwer (Achtkarspelen), Agricola (Dantumadiel), Veenstra (De Fryske Marren), Van der Zwan (Heerenveen), Kramer (Noardeast-Fryslân), Van Selm (Opsterland), Rijpstra (Smallingerland), De Vries (Súdwest-Fryslân), Gebben (Tytsjerksteradiel), Schokker (Vlieland), Waanders (Waadhoeke), Van de Nadort (Weststellingwerf); Wetterskip Fryslân: Kroon; Voorzitter: Sluiter (Harlingen)